

Tijd

19 augustus 2018

Voorgangers: Marie Thérèse van de Loo (overweging) en Inge Boesveld

Inleiding op het thema:

Welkom! Of je lang of kort moest reizen, misschien bekaft bent....
Hier mag je nu zijn, om samen stil te staan bij de tijd.
Hoe kijk je tegen de tijd aan, die je gegeven wordt?
Tijd is immers kostbaar, zeggen we.
Tijd is geld, zegt het spreek woord. wacht je tijd maar af, zegt de ander.
Wees zuinig met je tijd! Verdoe je tijd niet!
Jachten en jagen is het gevolg. Je komt tijd te kort.
Geen tijd voor dit of dat, niet voor de mensen om je heen, niet voor jezelf, laat staan voor God....
En mensen lopen vast, omdat ze nergens tijd voor hebben
behalve voor zaken, voor geld.

Omgaan met de tijd is een kunst, die velen van ons verleerd hebben.
Tot jezelf komen, op adem komen,
het stil laten worden in en om je heen,
oog voor mensen krijgen:
daarmee win je tijd, omdat je ruimte schept.
Je krijgt je oog en oor voor wat om je heen gebeurt.
Je ziet mensen en dingen,
die tevoren als een schim aan je voorbijgingen,
omdat je zo haastig en gejaagd was.

Je moet van de tijd geen bezit nemen.
Je moet je tijd wel goed beheren.
Wie tijd als een object beschouwt, die efficiënt gebruikt moet worden
gaat ook mensen als object beschouwen.
Ze tellen slechts mee, voor zover ze nuttig zijn.
Wie zichzelf de tijd gunt om tot zichzelf te komen,
zal ook gaan inzien dat tijd aan een ander besteed
nooit verloren tijd is.
Ze levert wel geen geld op,
maar wat veel belangrijker is,
ze schept verbondenheid. En wie wil daar niet van genieten!
(naar Ton Baeten)

Vandaag staan we stil bij Etty Hillesum en Prediker.
Hoe beleven zij hun tijd? Vinden we daar inspiratie voor onze tijd van leven?
Hoe kun je voorkomen dat je de tijd in de hand houdt, in plaats van dat de tijd jou in de greep krijgt? Kan de Bijbel hierbij helpen?
Het Grieks van de Bijbel heeft twee verschillende woorden voor het begrip 'tijd'. Het eerste is "chronos": het tikken van de klok, de uren, de minuten en de seconden, de tijd die verstrijkt en waar we altijd tekort van lijken te hebben. Het tweede woord voor tijd is het woord "kairos": "het juiste moment", of "de juiste periode" zoals we dat in het bekende gedeelte in Prediker 3 tegen komen, wanneer gezegd wordt dat alles "zijn tijd" (zijn juiste moment) heeft.

Lezing: tekst Etty Hillesum uit haar dagboek: het verstoorde Leven

(12 Juli 1942) Zondagochtendgebed

Het zijn bange tijden, mijn God. Vannacht was het voor het eerst, dat ik met brandende ogen slapeloos in het donker lag en er vele beelden van menselijk lijden langs me trokken. Ik zal je één ding beloven, God, een kleinigheidje maar: ik zal mijn zorgen om de toekomst niet als even zoveel zware gewichten aan de dag van heden hangen, maar dat kost een zekere oefening.

Iedere dag heeft nu aan zichzelf genoeg. Ik zal je helpen God, dat je het niet in mij begeeft, maar ik kan van tevoren nergens voor instaan. Maar dit éne wordt me steeds duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en door dat laatste helpen wij onszelf. En dit is het enige, wat we in deze tijd kunnen redden en ook het enige, waar het op aankomt: een stukje van jou in onszelf, God. En misschien kunnen we ook er aan meewerken jou op te graven in de geteisterde harten van anderen.

Ja, mijn God, aan de omstandigheden schijn jij niet al te veel te kunnen doen, ze horen nu eenmaal ook bij dit leven. Ik roep je er ook niet voor ter verantwoording, jij mag daar later ons voor ter verantwoording roepen. En haast met iedere hartslag wordt het me duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en dat we de woning in ons, waar jij huist, tot het laatste toe moeten verdedigen.

Er zijn mensen, het is heus waar, die nog op het laatste ogenblik stofzuigers in veiligheid brengen en zilveren vorken en lepels, in plaats van jou, mijn God. En er zijn mensen, die hun lichamen in veiligheid willen brengen, die alleen nog maar behuizingen zijn voor duizend angsten en verbitteringen. En ze zeggen: mij zullen ze niet in hun klauwen krijgen. En ze vergeten, dat men in niemands klauwen is, als men in jouw armen is.

Lezing: Prediker 3: 1-13

Er is voor alles in het leven een geschikte tijd.

Er is een tijd om kinderen te krijgen, en er is een tijd om te sterven.
Een tijd om planten in de grond te zetten, en een tijd om planten uit de grond te trekken.
Een tijd om mensen te doden, en een tijd om mensen beter te maken.
Een tijd om dingen af te breken, en een tijd om dingen op te bouwen.
Een tijd om te huilen, en een tijd om te lachen.
Een tijd om verdriet te hebben, en een tijd om te dansen.
Een tijd om samen te slapen, en een tijd om in je eentje te slapen.
Een tijd om iemand te omhelzen, en een tijd om afstand te houden.
Een tijd om iets te zoeken, en een tijd om iets te verliezen.
Een tijd om dingen te bewaren, en een tijd om dingen weg te gooien.
Een tijd om iets los te scheuren, en een tijd om iets heel te maken.
Een tijd om stil te zijn, en een tijd om te praten.
Een tijd om lief te hebben, en een tijd om te haten.
Er is een tijd voor oorlog, en er is een tijd voor vrede.

Een mens heeft er niets aan om steeds maar hard te werken.
Hard werken is een zware taak, die God de mensen heeft opgelegd.
God zorg ervoor dat alles op de juiste tijd gebeurt.
En hij heeft de mensen geleerd om dat te begrijpen.

Toch begrijpt een mens nooit helemaal wat Goed doet.
Daarom zeg ik: Je kunt maar het beste vrolijk zijn en van het leven genieten.
Als je lekker eet en drinkt, en geniet van al je bezit,
dan is dat een geschenk van God.

Overweging

'Wat is de tijd? Vraagt kerkvader Augustinus (354-430) zich af. Wanneer maar niemand het me vraagt, weet ik het; wil ik het echter uitleggen aan iemand die het vraagt, dan weet ik het niet.

Hoe vaak zal bij uitvaarten, waarin ik voor mocht gaan, de tekst van Prediker over de tijd gelezen zijn? Daarin ziet hij dat er voor alles in het leven een tijd is: Maar hoe zit dat dan? Bijna altijd komt die vraag naar boven, waarop eigenlijk geen verklarend antwoord is: Waarom overkomt mij dit nu?

Waar het om gaat is vooral: hoe ga je ermee om? En waar haal je de kracht en inspiratie vandaan? Juist als het om de lastige en intens verdrietige ervaringen in je leven gaat. Bij wie kan je dan terecht? Bij je partner, familie? Vrienden? God?

In het voorbereidende gesprek dachten we samen na over (de) tijd. Wat is dat eigenlijk? En hoe werken we dat voor deze viering uit? Grote filosofen als Kant, Heidegger en Bloch, hebben zich het hoofd over 'de tijd' gebroken. Romanschrijvers en musici.... hebben er diep over nagedacht. En ik geloof niet dat ik zelf ooit zo lang heb stilgestaan bij de tijd, en hoe die in mijn/ons leven een rol speelt.

Joke Hermsen onderscheidt in haar boekje: 'Stil de tijd' kloktijd en innerlijke tijd. Naast de sociaal en politieke aspecten heeft zij aandacht voor de tijd in de lijn van Levinas en Bloch: Zij verbinden tijd met hoop. Hoop op verandering, op de ruimte van de toekomst. Dat raakt mij! Zo ontdek ik gaandeweg, hoe belangrijk die koppeling van tijd met hoop/vertrouwen en tijd met dankbaarheid, me brengt bij de essentie van het leven!

Joke Hermsen verkent het belang van rust, verveling, aandacht en wachten; ervaringen die sinds de Oudheid als belangrijke voorwaarden voor het denken en de creativiteit werden beschouwd, maar in het huidige economische tijdsgewricht nog weinig waardering krijgen.

Maar we zijn hier niet bij elkaar voor een college over de filosofie van de tijd. Wel om vanuit ons gelovig samenzijn op zoek te gaan naar de link tussen ons beleven van de tijd en de tijd zoals die in de bijbel naar voren komt. Of anders gezegd: Hoe verhouden zich menselijke tijd en goddelijke eeuwigheid? Waar/wanneer ervaar je dat die eeuwigheid in onze tijd doorbreekt? Kan dat?

Hoe word je daar gevoelig voor? En word je daar wijzer, sterker of gelukkiger van?

Een paar mooie voorbeelden uit de afgelopen weken wil ik graag vertellen.

Ik was voor het icoon-schilderen een weekend in de OLV-Abdij van de Benedictinessen in Oosterhout. We hebben daar ook de gebedstijden meegemaakt. Zr. Hildegard, de gastenzuster is ook koorleidster en zingt daar de engelen uit de hemel. Vraagt iemand van ons groepje bij het koffiedrinken na de Eucharistieviering: Hebt u wel eens een CD gemaakt?

O, nee! zei ze bijna geschrokken. Daar is deze muziek die we zingen niet voor bedoeld. Als ik zing is dat een dienst aan God. Ik hoef er geen succes mee te hebben. En ik begrijp dat u het mooi vindt en het nog wel eens thuis of in de auto zou willen horen Maar daar is deze muziek niet voor. Als ik de liederen die we zingen op een CD zou opnemen, zou ik al maar blijven vergelijken: O, dat ging gisteren veel mooier Dan zou ik meer daar mee bezig kunnen zijn i.p.v. de dienst aan God. Eigenlijk heeft muziek te maken met het ultieme hier en nu, en zo ook iets van eeuwigheid. De tonen klinken en de klanken vergaan ... en vanuit die stilte komen weer nieuwe klanken... zo is dat met muziek. Je kunt het niet vasthouden. Zo proberen wij hier ook te leven. Zonder persoonlijk bezit, onthecht, ge-hoor-zaam. Samen gehoor gevend aan Gods stem in ons leven. Zo beleven wij dat we optimaal vrij kunnen zijn voor God. Juist door de strakke ritme van de klokke-tijd ontstaat er ruimte tijd voor en met God, anders gezegd: worden we steeds gevoeliger voor de beleving van Gods Aanwezigheid, die niet aan tijd gebonden is.

Dat klokke tijd en leef-tijd vaak onder spanning staan maak ik mee in het verpleeghuis waar ik regelmatig kom als ik op bezoek ga bij een goede vriend en oud-collega. Hij zou zo graag meehelpen met koken of andere kleine klusjes, maar hij krijgt de kans niet, omdat dat de verzorgenden te veel tijd kost. Laat staan dat er tijd en mogelijkheid is voor een goed gesprek dat dieper gaat dan de direct waarneembare

alledaagse dingen. En ik zie met eigen ogen: de verzorgenden zijn echt heel lief en hebben vaak een engelen geduld.... Maar toch..... Wat een eenzaamheid tref ik daar aan.

Is dat zorg genieten?

Wie was er niet bezig met deze hete zomer? We genieten ervan, maar het wordt steeds duidelijker dat dit echt niet voor iedereen heerlijk is. De grond droogt uit, planten en dieren sterven, ijsbergen breken af, het klimaat is grondig aan het veranderen...

Er komen andere tijden... Maar hoever moet het komen dat voor ons de tijd - Kairos - aanbreekt om echt tot een ommekeer te komen in ons omgaan met de schepping?

Even terug naar Etty en Prediker...

We horen in het ochtendgebed van Etty hoe angstig de tijd is waarin ze leeft. Maar ze kiest ervoor daar niet het slachtoffer van te worden: ze schrijft:

“Dit is het enige, wat we in deze tijd kunnen redden en ook het enige, waar het op aankomt: een stukje van jou in onszelf, God. En misschien kunnen we ook er aan meewerken jou op te graven in de geteisterde harten van anderen.”

Dit is haar hoopvolle tegenwicht tegenover de angst en banaliteit die ze ervaart: mensen die huisraad in veiligheid brengen ‘en ze vergeten jou, mijn God. Hun lichamen zijn slechts behuizingen zijn voor duizend angsten en verbitteringen. En ze zeggen: mij zullen ze niet in hun klauwen krijgen. En ze vergeten, dat men in niemands klauwen is, als men in jouw armen is.’

De oproep om onder alle omstandigheden zo vol vertrouwen te kunnen leven klinkt ook door als Jezus' woorden: (in Mt.6, 25-34) Maak je geen zorgen over jezelf en over wat je zult eten of drinken, noch over je lichaam Is het leven niet meer dan eten en het lichaam niet meer dan kleding... maar zoek eerst het koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid. Al het andere zal je gegeven worden. Elke dag heeft genoeg aan zijn last. Etty heeft daar weet van, en wij toch ook?

Ik vermoed dat haar perspectief verder reikt, omdat ze door de vergankelijke tijd heen ontdekt, dat juist door alles van het leven te aanvaarden – en niet slechts een deel daarvan –, dat er toch heelheid/volheid is.

En dat brengt me bij Prediker die bij alles wat er door de tijd heen gebeurt, zich afvraagt wat de mens daar nou mee opschiet. Wat heeft het voor zin? We zwoegen ons wat af, hebben inzicht in het verloop van de seizoenen, eb en vloed, dat leven ontstaat en weer vergaat, dat relaties kapot gaan en weer geheeld worden... Het blijft maar doorgaan! Prediker ziet verder dan zijn neus lang is, zou je kunnen zeggen. Hij verwondert zich over de schepping en al wat zich daarin afspeelt. Dit geheim van God gaat hem te boven. Dit geraakt worden wekt ontzag. Hoe onvoorspelbaar het leven ook is, dat ontzag voor God kan ons helpen, heel ons leven als een geschenk van God te zien en beleven.

Etty vlucht niet, verdringt haar angsten en zorgen niet, ze denkt niet alleen aan zichzelf terwijl ze ziet hoe mensen op dood spoor geraken met de zorg om hebben en houden. Zorgen, die zo groot zijn dat ze hun vertrouwen op Gods Liefde en bescherming verliezen....

Wat kunnen wij doen, met en door de tijd?

Maak onderscheid! En doe dat met ontzag voor God, zoals Prediker zegt. Niet uit angst of omdat je braaf je best wil doen, maar vanuit het verlangen om te kunnen vertrouwen dat je bij God in goede handen bent! En oefen je in dankbaarheid, m.a.w., zie dan ook dat er ondanks ellende, ook goeds is. Omarm het allemaal, heel het leven! En geniet dan samen van eten en drinken, dat is je bestemming! Dat genieten is soms een hele kunst, maar die is te leren is. Zet jezelf maar eens stil, in plaats van maar door te draven alsof je onmisbaar bent. Durf de stilte aan en ontdek de vruchten van dankbaarheid. En die glimlach op je gezicht doet zoveel in de ontmoeting met de ander. Is het niet heerlijk om gewoon dankbaar te kunnen zijn om de kleine dingen in het leven?

Kijk maar naar het scheppingsverhaal: In zes dagen schiep God hemel en aarde met alles wat er is. De mens krijgt als kroon op de schepping het predicaat ‘zeer goed’ mee. En dan, op de zevende dag rust God om van

zijn schepping te genieten. Een mens die als beeld en gelijkenis van God weet te genieten, zal scherper zien, waar het echt om gaat! Die beseft dat hij uiteindelijk niet alles op eigen houtje voor elkaar krijgt, maar kan dankbaar aanvaarden dat leven een Godsgeschenk is. Zo is leven gave en opgave, een gang door de tijd van vallen en opstaan. Ook al kan een leven heel anders uitvallen dan we zouden willen of bedenken. Daar ligt dan ook de diepere betekenis van samen genieten: Laten we God vragen ons te helpen echt te leren zien en horen waar het op aan komt. Dat we de tijd krijgen om ons in te zetten voor de eeuwigheid. Geniet van deze dag als een Godsgeschenk en je leven komt in een nieuw Licht te staan.

Lied: [De zon gaat op \(klik\)](#)